

ОСНОВНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

МІНІСТЕРСТВО
ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

МІНІСТЕРСТВО
ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ОСНОВНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

В рамках проекту
«Посилення демократичного контролю над Збройними Силами
України», який здійснюється Міністерством оборони України та
Координатором проектів ОБСЄ в Україні

2020 р.

Автори:

Володимир Лукічов, експерт з демократичного контролю над збройними силами (*напряма: Права та свободи військовослужбовців Збройних Сил України*)

Вікторія Арнаутова, експертка з демократичного контролю над збройними силами (*напряма: Рівні права та можливості для жінок і чоловіків у Збройних Силах України*)

Тимофій Нікітюк, експерт з демократичного контролю над збройними силами (*напряма: Взаємодія Збройних Сил України з громадянським суспільством*)

Сергій Кучеренко, начальник відділу реалізації соціальних гарантій Департаменту соціального та гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України

Довідник розроблено у співпраці з Департаментом соціального та гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України та за підтримки Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини і Урядової Уповноваженої з питань гендерної політики.

У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони не обов'язково відображають офіційну позицію Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

ЗМІСТ

Загальні положення	5
Гарантії соціального і правового захисту військовослужбовців	8
Право військовослужбовців на громадську та політичну діяльність.	10
Основні права військовослужбовців	11
Право військовослужбовців сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної	13
Право військовослужбовців на вибір місця проживання та виїзд за кордон	13
Право військовослужбовців на отримання грошового забезпечення	14
Право військовослужбовців на продовольче та речове забезпечення	16
Право військовослужбовців на отримання підйомної допомоги та добових при переїзді на нове місце служби	17
Право військовослужбовців на визначення тривалості службового часу і часу відпочинку	18
Право військовослужбовців на відпустки	19
Право військовослужбовців на охорону здоров'я, медичну та соціально-психологічну допомогу.	23
Право військовослужбовців на забезпечення жилими приміщеннями	25
Право військовослужбовців на освіту	27
Право військовослужбовців на безоплатний проїзд	28
Право військовослужбовців на відшкодування витрат на відрядження	28
Право військовослужбовців на першочергове встановлення квартирного телефону та першочергове встановлення квартирної охоронної сигналізації	29
Право військовослужбовців на звільнення від штрафних санкцій та пені за невиконання зобов'язань.	30
Право осіб, звільнених з військової служби, на пенсійне забезпечення	30

Право військовослужбовців, які звільняються зі служби, на отримання одноразової грошової допомоги31
Право військовослужбовців на отримання грошової допомоги на оздоровлення та державної допомоги сім'ям з дітьми31
Право військовослужбовців на отримання одноразової грошової допомоги32
Право військовослужбовців на відшкодування заподіяної шкоди .	.36
Право військовослужбовців на оскарження неправомірних рішень та дій36
Право військовослужбовців на правову допомогу37
Право військовослужбовців на працю та рівні права у соціально-економічній сфері37
Право військовослужбовців на отримання статусу учасника бойових дій.38
Право військовослужбовців на догляд за дитиною39
Рівні права та можливості жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України40
Право військовослужбовців обох статей на отримання допомоги та захисту в разі перебування їх в якості постраждалих осіб від насильства за ознакою статі42
Право військовослужбовців на оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань, насильства за ознакою статі45
Право військовослужбовців на недискримінацію46
Міжнародні норми прав людини та свободи військовослужбовців48
Міжнародне законодавство в Україні48
Статті міжнародного законодавства щодо захисту найважливіших сторін життя військовослужбовців.49
Алгоритм дій, якщо ваші права порушені.61
Зразок написання рапорту62
Телефони «гарячих ліній»63

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Правовий статус військовослужбовців визначається:

- Конституцією України від 28 червня 1996 року;
- Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року;
- Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року;
- Законом України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 року;
- Законом України «Про Збройні Сили України» від 6 грудня 1991 року;
- Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року;
- Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року;
- Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року;
- Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 року;
- Законом України №6109 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях» від 06 вересня 2018 року;
- Законом України «Про відпустки» від 1996 року;
- Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» №2262-XII від 9 квітня 1992 року;
- Законом України Про державну допомогу сім'ям з дітьми №2812-XII від 21 листопада 1992 року;
- Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення виборчого законодавства» №3485 від 18 травня 2020 року;
- Законом України «Про безоплатну правову допомогу» №3460 від 2 червня 2011 року;
- Сімейним кодексом України від 10 січня 2002 року;
- Кодексом Законів про працю України від 28 грудня 2019 року;
- Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 року;
- Дисциплінарним Статутом від 24 березня 1999 року;

- Статутом внутрішньої служби Збройних сил України від 24 березня 1999 року;
- Указом Президента України «Про Положення про проходження військової служби (навчання) курсантами вищих військових навчальних закладів (військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти) Служби безпеки України»;
- Указом Президента України № 739/2019 від 09 жовтня 2019 року «Про Положення про проходження військової служби (навчання) курсантами вищих військових навчальних закладів (військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти) Служби безпеки України»;
- Наказом Міністерства оборони України № 627 від 13 грудня 2018 р. «Про затвердження переліків військово-облікових спеціальностей і штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу і тарифних переліків посад вищезазначених військовослужбовців»;
- Наказом Міністерства оборони України № 1087 від 17 липня 2003 року «Про затвердження положення про військовий, військово-морський ліцей»;
- Наказом Міністерства оборони України № 170 від 10 квітня 2009 року «Про затвердження Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України»;
- Наказом Міністерства оборони України № 232 від 29 квітня 2016 року «Про речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту»;
- Наказом Міністерства оборони України № 260 від 07 червня 2018 року «Про Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам»;
- Наказом Міністерства оборони України № 591 від 04 листопада 2016 року «Про затвердження Інструкції про організацію санаторно-курортного лікування, медичної та медико-психологічної реабілітації у Збройних Силах України»;
- Наказом Міністерства оборони України № 105 від 20 лютого 2017 року «Про затвердження Інструкції про відрядження військовослужбовців Збройних Сил України»;
- Наказом Міністерства оборони України № 380 від 31 липня 2018 року «Про затвердження Інструкції з організації забезпечення

військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями»;

- Постановою Кабінету Міністрів України №460 від 17 вересня 2014 року «Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі звільнення військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом у зв'язку з мобілізацією»;
- Постановою Кабінету Міністрів України №975 від 25 грудня 2013 року «Про Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві»;
- Постановою Кабінету Міністрів України №704 від 30 серпня 2017 року «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»;
- Постановою Кабінету Міністрів України №155 від 2 березня 2016 року «Про порядок відшкодування витрат, пов'язаних з перевезенням військовослужбовців та членів їх сімей, їх особистого майна залізничним, повітряним, водним і автомобільним (за винятком таксі) транспортом»;
- Постановою Кабінету Міністрів України №98 від 02 лютого 2011 року «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів»;
- Постановою Кабінету Міністрів України №413 від 20 серпня 2014 року «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції»;
- Постановою Кабінету Міністрів України №178 від 16 березня 2016 року «Про затвердження Порядку виплати військовослужбовцям Збройних Сил... грошової компенсації вартості за неотримане речове майно»;
- Постановою КМУ №587 від 01 червня 2020 року «Про організацію надання соціальних послуг»;

- Постановою КМУ № 479 від 01 червня 2020 року «Про деякі питання діяльності центрів соціальних служб»;
- Пленумом Верховного Суду України № 4 від 31 березня 1995 року «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди».

Військовослужбовці мають права та свободи, які встановлені законодавством для інших громадян, з обмеженнями, які зумовлені особливостями військової служби й передбачені Законами та іншими нормативно-правовими актами.

Особливості військової служби полягають у покладенні на військовослужбовців обов'язків з підготовки до збройного захисту України, пов'язаних з необхідністю безумовного виконання поставлених завдань у будь-яких умовах, у тому числі в умовах з підвищеним ризиком для життя та здоров'я.

Обмеження прав та свобод військовослужбовців компенсується наданням їм державою додаткових пільг, гарантій та компенсацій.

Військовослужбовці перебувають під захистом держави й мають усю повноту прав і свобод, закріплених Конституцією України (*стаття 18 Статуту внутрішньої служби*).

ГАРАНТІЇ СОЦІАЛЬНОГО І ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Для військовослужбовців встановлюється єдина система правового та соціального захисту з урахуванням грошового, матеріального та інших видів забезпечення відповідно до їхньої посади, військового звання, кваліфікації, тривалості та умов військової служби.

Правовий захист військовослужбовців – функція держави. Він передбачає закріплення в законодавчих актах України прав та свобод військовослужбовців, їхніх обов'язків та відповідальності, соціальних пільг і гарантій, а також правовий механізм їх реалізації.

Соціальний захист військовослужбовців також є функцією держави, спрямованою на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їхньої службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової

втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом (стаття 1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Забезпечення виконання вимог законів, інших нормативно-правових актів щодо соціального й правового захисту військовослужбовців покладається на органи державної влади та органи місцевого самоврядування (стаття 4 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Слід зазначити, що відповідна система соціальних і правових гарантій не поширюється на членів сімей військовослужбовців, які загинули чи померли під час проходження військової служби внаслідок вчинення ними злочину чи адміністративного правопорушення, або якщо загибель (смерть) військовослужбовця сталася внаслідок вчинення ними дій у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, чи є наслідком навмисного заподіяння собі військовослужбовцем, військовозобов'язаним чи резервістом тілесного ушкодження (стаття 3 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Ніхто не має права обмежувати військовослужбовців та членів їхніх сімей у правах і свободах, визначених законодавством України (стаття 2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Держава гарантує військовослужбовцям та членам їхніх сімей соціальний і правовий захист відповідно до законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів. (стаття 19 Статуту внутрішньої служби).

Соціальні послуги членам сімей військовослужбовців надаються в порядку, визначеному чинним законодавством України, що визначає умови та зміст допомоги, належної сім'ям та особам, які потребують сторонньої допомоги для поліпшення якості їхньої життєдіяльності. Такі послуги можуть надаватись як періодично (за зверненням або за необхідності), так і шляхом здійснення соціального супроводу (забезпечення комплексної допомоги у вирішенні проблем). Надаються такі послуги за принципом добровільності вибору отримання чи відмови від соціальних послуг та з урахуванням терміну, необхідного для вирішення проблем (стаття 3 Закону України «Про соціальні послуги»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ГРОМАДСЬКУ ТА ПОЛІТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Військовослужбовці беруть участь у всеукраїнському і місцевих референдумах, обирають і можуть бути обраними до відповідних місцевих рад та інших виборних державних органів згідно з Конституцією України. На них поширюються положення Закону України «Про вибори Президента України».

Законом запроваджується можливість використання у виборчому процесі електронних сервісів, зокрема, передбачено альтернативну можливість подання документів (в режимі онлайн). Заява може бути надіслана особою в електронній формі за підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до закону, з використанням мережі Інтернет у встановленому розпорядником Реєстру порядку. Отже, для включення до списку виборців тепер достатньо подати заяву онлайн, хоча раніше особі, яка є військовослужбовцем строкової служби, для подання заяви надавалася відпустка на строк, достатній для звернення до органу ведення Реєстру. Решта норм щодо військовослужбовців залишаються незмінними (*Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення виборчого законодавства» № 3485 від 18.05.2020*).

Військовослужбовці мають право створювати свої громадські об'єднання відповідно до законодавства України. Військовослужбовці не можуть бути членами будь-яких політичних партій або організацій чи рухів (*стаття 5 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей*»).

ОСНОВНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Військовослужбовцю гарантується недоторканність особи. Він не може бути арештований інакше, як на підставі судового рішення (*стаття 7 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Використання військовослужбовців для виконання завдань, не пов'язаних з військовою службою, забороняється та тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Час перебування громадян України на військовій службі зараховується до їхнього страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Військовослужбовцям гарантується свобода наукової, технічної та художньої творчості

У разі тимчасового заміщення військовослужбовцем вищої за рангом командної посади оплата провадиться у встановленому порядку відповідно до заміщуваної посади (*пункт 1 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу) не можуть бути звільнені з військової служби до набуття права на пенсію за вислугу років, окрім випадків, визначених законодавством.

У разі незаконного звільнення з військової служби або переміщення по службі військовослужбовець, який проходить військову службу за контрактом або перебуває на кадровій військовій службі, підлягає поновленню на військовій службі на попередній або за його згодою на іншій, не нижчій, ніж попередня, посаді (*пункт 2 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

За військовослужбовцями строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, які до призову працювали на підприємствах, в установах і організаціях, незалежно від форм власності і господарювання, зберігається при звільненні з військової служби право на працевлаштування їх в тримісячний строк на те ж підприємство, в установу чи організацію або їх правонаступники

на посаду, не нижчу за ту, яку вони займали до призову на військову службу.

Протягом місяця з дня взяття на військовий облік за місцем проживання осіб, звільнених зі строкової військової служби, за поданням військової комісаріат в порядку, який встановлюється Кабінетом Міністрів України, надає їм матеріальну допомогу в розмірі середньої місячної заробітної плати за останнім місцем роботи за рахунок коштів державного бюджету.

Особи звільнені зі строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу протягом двох років з дня звільнення користуються за інших рівних умов переважним правом на залишення на роботі в разі скорочення чисельності або штату працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці.

Військовослужбовці строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, сім'ї яких втратили годувальника і не мають інших працездатних членів та членів сім'ї з самостійним заробітком, звільняються з військової служби достроково (*пункт 3 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовці, які звільняються у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я, а також військовослужбовці строкової військової служби, які до призову на строкову військову службу не були працевлаштовані, у разі відповідного звернення зазначених осіб, мають право на соціальну та професійну адаптацію (*пункт 5 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовці, які були призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період, мають переважне право на укладення контракту на проходження військової служби після завершення особливого періоду (*пункт 6 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СПОВІДУВАТИ БУДЬ-ЯКУ РЕЛІГІЮ АБО НЕ СПОВІДУВАТИ ЖОДНОЇ

Військовослужбовці мають право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної, відкрито висловлювати свої релігійні або атеїстичні переконання.

Військовослужбовці мають право на придбання, володіння й використання релігійної літератури будь-якою мовою, а також інших предметів та матеріалів релігійного призначення. Ніхто не має права перешкоджати задоволенню військовослужбовцями своїх релігійних потреб (*стаття 6 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Кожному військовослужбовцю та резервісту гарантується право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої.

Військовослужбовцям та резервістам надається можливість відправляти, одноособово чи колективно, релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність з додержанням вимог Конституції України та законів України (*частина 8, 9 статті 17 Закону України «Про Збройні Сили України»*).

Командування військових частин надає можливість військовослужбовцям брати участь у богослужіннях і виконанні релігійних обрядів України (*частина 3 статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВИБІР МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ТА ВІЇЗД ЗА КОРДОН

Військовослужбовці при звільненні з військової служби мають право на вибір місця проживання в будь-якому населеному пункті України або в іншій державі відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Військовослужбовці мають рівне з іншими громадянами України право на виїзд за кордон у порядку, встановленому законом (*стаття 8¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби. Це стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Грошове забезпечення визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня та вченого звання військово службовця.

За військовослужбовцями, які тимчасово проходять військову службу за межами України, зберігається виплата грошового забезпечення в національній валюті та виплачується винагорода в іноземній валюті за нормами і в порядку, що визначаються Кабінетом Міністрів України (*стаття 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Посадові оклади виплачуються залежно від займаних посад і тарифних розрядів, передбачених у штаті військової частини (*Постанова Кабінету Міністрів України N 704 від 30 серпня 2017 року «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»*).

Виплата щомісячної премії військовослужбовцям здійснюється на підставі наказу командира військової частини, який видається до 5 числа місяця, наступного за місяцем преміювання, з урахуванням військової дисципліни, наявності дисциплінарних стягнень, показників виконання службових обов'язків.

При порушенні військової дисципліни, незадовільному виконанні службових обов'язків виплата щомісячної премії військовослужбовцям здійснюється в таких розмірах:

- у разі накладення на військовослужбовця дисциплінарного стягнення «догана», оголошеного письмовим наказом (розпорядженням) командира військової частини (керівника органу військового управління), – 90 відсотків встановленого розміру щомісячної премії;
- у разі накладення на військовослужбовця дисциплінарного стягнення «сувора догана», оголошеного письмовим наказом (розпорядженням) командира військової частини (керівника органу

військового управління), – 80 відсотків встановленого розміру щомісячної премії;

- у разі накладення на військовослужбовця двох дисциплінарних стягнень «догана» («сувора догана»), оголошених письмовим наказом (розпорядженням) командира військової частини (керівника органу військового управління), – 60 відсотків встановленого розміру щомісячної премії;
- у разі накладення на військовослужбовця трьох дисциплінарних стягнень «догана» («сувора догана»), оголошених письмовим наказом (розпорядженням) командира військової частини (керівника органу військового управління), – 50 відсотків встановленого розміру щомісячної премії.

Командир військової частини здійснює преміювання у зазначених розмірах за календарний місяць, у якому накладено дисциплінарне стягнення, або за місяць, у якому до військової частини надійшло повідомлення про накладення дисциплінарного стягнення вищим командиром (за винятком випадків, коли таке стягнення знято встановленим порядком у цьому самому місяці).

Забороняється не виплачувати премію військовослужбовцям або зменшувати її розмір протягом кількох місяців за одне й те саме допущене порушення. (пункт 3, 4, 6 розділу XVI Наказу МОУ №260 від 07.06.2018 «Про Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам»).

Одноразова грошова допомога військовослужбовцям після укладення ними першого контракту виплачується:

- особам, які приймаються на посади рядового складу строком на 3 роки;
- особам, які приймаються на посади сержантського і старшинського складу строком на 3 роки і більше;
- особам, які приймаються на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу строком на 1 рік і більше;
- особам, які підписали контракт строком на 5 років і більше, із числа військовослужбовців, призначених на посади осіб сержантського і старшинського складу, осіб офіцерського складу після закінчення вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (підготовка яких здійснюється за державним замовленням), за умови вступу до виконання обов'язків за цими посадами. (пункт 1 розділу XXII Наказу МОУ № 260

від 07.06.2018 «Про Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам»).

Військовослужбовцям, які допущені в установленому порядку до тимчасового виконання обов'язків за вакантною посадою, безперервно виконували обов'язки за цією посадою 30 календарних днів і більше, грошове забезпечення виплачується з урахуванням посадового окладу, встановленого для цієї вакантної посади, строком не більше ніж шість місяців (*абзац перший пункту 1 розділу XXVI Наказу МОУ №260 від 07.06.2018 «Про Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам»*).

За військовослужбовцями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або безвісно відсутніми, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення. Сім'ям зазначених військовослужбовців щомісячно виплачується грошове забезпечення, у тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення, у порядку та в розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України (*пункт 6 статті 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Коментар: Дія цього пункту не поширюється на військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, самовільно залишили військові частини (місця служби) або дезертирували зі Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРОДОВОЛЬЧЕ ТА РЕЧОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Продовольче забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України здійснюється за нормами і в терміни, що визначаються відповідно

Міністерством оборони України (*Наказ МОУ №232 від 29.04.2016 «Про речове забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту»*), у тому числі для Державної спеціальної служби транспорту, а порядок грошової компенсації вартості за неотримане речове майно визначається Кабінетом Міністрів України (*Постанова Кабінета Міністрів України №178 від 16 березня 2016 р. «Про затвердження Порядку виплати військовослужбовцям Збройних Сил... грошової компенсації вартості за неотримане речове майно»*).

За військовослужбовцями, відрядженими до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також державних та комунальних навчальних закладів, зберігаються продовольче, речове та інші види забезпечення, гарантії та пільги, що надаються за рахунок коштів, призначених у Державному бюджеті України на утримання Збройних Сил України (*пункт 1 статті 9¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ ПІДЙОМНОЇ ДОПОМОГИ ТА ДОБОВИХ ПРИ ПЕРЕЇЗДІ НА НОВЕ МІСЦЕ СЛУЖБИ

При переїзді військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, а також тих, хто перебуває на кадровій військовій службі та військовій службі за призовом осіб офіцерського складу, на нове місце військової служби в інший населений пункт у зв'язку з призначенням на військову посаду, зарахуванням до військового навчального закладу, термін навчання в якому становить не менше шести місяців, або у зв'язку з передислокацією військової частини їм виплачується:

- підйомна допомога в розмірі місячного грошового забезпечення на військовослужбовця та 50 відсотків місячного грошового забезпечення на кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає з ним на нове місце військової служби;
- добові, встановлені Кабінетом Міністрів України для працівників, які перебувають у відрядженні, за кожний день перебування в дорозі на військовослужбовця та кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає разом з ним (*стаття 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВИЗНАЧЕННЯ ТРИВАЛОСТІ СЛУЖБОВОГО ЧАСУ І ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ

Загальна тривалість службового часу військовослужбовців на тиждень не може перевищувати нормальної тривалості робочого часу за відповідний період, визначеної законодавством України.

Розподіл службового часу військовослужбовців визначається розпорядком дня, який затверджує відповідний командир (начальник) у порядку, визначеному статутами Збройних Сил України, з додержанням встановленої загальної тривалості щотижневого службового часу.

Для військовослужбовців, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, встановлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями, а для військовослужбовців строкової військової служби і курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів та курсантів вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи, навчальних центрів (частин) – шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем.

Військові навчання, походи кораблів, бойові стрільби та бойове чергування, несення служби в добовому наряді та інші заходи, пов'язані із забезпеченням боєготовності військових частин, здійснюються без обмеження загальної тривалості службового часу.

Вихідні, святкові та неробочі дні є днями відпочинку для всього особового складу, крім військовослужбовців, залучених до виконання службових обов'язків. Ці дні згідно з планами, а також вільний від занять час відводяться для відпочинку, проведення культурно-освітньої роботи, спортивних заходів та ігор. Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби та курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів*, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, відповідний час для відпочинку надається командиром (начальником), як правило, протягом наступного тижня. Військовослужбовцям строкової військової служби, курсантам (слухачам) вищих військових навчальних закладів при виконанні обов'язків військової служби у зазначені дні час відпочинку встановлюється відповідним командиром (начальником).

Військовослужбовці строкової служби у вільний від занять та робіт час мають право вільно переміщатися по території військової частини, а під час звільнення – і в межах гарнізону (*стаття 10 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІДПУСТКИ

Щорічні основні відпустки

Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, надаються щорічні основні відпустки зі збереженням грошового, матеріального забезпечення та наданням грошової допомоги на оздоровлення в розмірі місячного грошового забезпечення. Тривалість щорічної основної відпустки для військовослужбовців, які мають вислугу в календарному обчисленні до 10 років, становить 30 календарних днів; від 10 до 15 років – 35 календарних днів; від 15 до 20 років – 40 календарних днів; понад 20 календарних років – 45 календарних днів, без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох діб в один кінець.

Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу*, тривалість щорічної основної відпустки в році початку військової служби обчислюється з розрахунку 1/12 частини тривалості відпустки, на яку вони мають право, за кожний повний місяць служби до кінця календарного року.

Щорічна основна відпустка може надаватися їм частинами, не більше двох, за умови, що основна безперервна її частина становитиме не менше 15 календарних днів.

Військовослужбовцям строкової військової служби за весь період проходження військової служби надається відпустка тривалістю 10 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад.

Щорічна додаткова відпустка

Військовослужбовцям, виконання обов'язків військової служби яких пов'язано з підвищеним нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням або здійснюється в особливих природних географічних, геологічних, кліматичних і екологічних умовах та умовах підвищеного ризику для життя і здоров'я, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, надається щорічна додаткова відпустка зі збереженням грошового та матеріального забезпечення. Тривалість такої щорічної додаткової відпустки визначається залежно від часу проходження служби в цих умовах та не може перевищувати 15 календарних днів.

Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки та соціальні відпустки

Військовослужбовцям, крім військовослужбовців строкової військової служби, додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки та соціальні відпустки надаються відповідно до Закону України «Про відпустки».

Відпустки за сімейними обставинами

Відпустка за сімейними обставинами без збереження грошового забезпечення надається військовослужбовцю у таких випадках:

1) укладення ним шлюбу – тривалістю до 10 календарних днів;

2) тяжкого стану здоров'я або смерті рідних по крові або по шлюбу:

а) дружини (чоловіка), батька (матері), вітчима (мачухи), сина (дочки), пасинка (падчерки), рідного брата (рідної сестри) військовослужбовця, батька (матері) подружжя або особи, на вихованні якої перебував військовослужбовець, – тривалістю до 7 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

б) інших рідних – тривалістю до 3 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

3) пожежі або іншого стихійного лиха, яке спіткало сім'ю військовослужбовця або осіб, зазначених у підпункті 2 цього пункту, – тривалістю до 15 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад;

4) в інших виняткових випадках, коли присутність військовослужбовця в сім'ї необхідна, за рішенням командира (начальника) військової частини – тривалістю до 3 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця проведення відпустки та назад. Така відпустка може надаватися один раз протягом календарного року.

За рішенням командира (начальника) військової частини військовослужбовцям, крім військовослужбовців строкової військової служби, можуть надаватися відпустки за сімейними обставинами та з інших поважних причин без збереження грошового забезпечення загальною тривалістю не більш як 15 календарних днів на рік.

Відпустка у зв'язку з хворобою

У зв'язку з хворобою військовослужбовця йому надається відпустка для лікування зі збереженням грошового та матеріального забезпечення на підставі висновку військово-лікарської комісії. Тривалість такої відпустки визначається характером захворювання.

Право на отримання грошової компенсації за невикористані дні відпустки

У рік звільнення військовослужбовців зі служби в разі невикористання ними щорічної основної або додаткової відпустки їм виплачується грошова компенсація за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки, у тому числі військовослужбовцям-жінкам, які мають дітей.

Надання відпусток в особливий період

В особливий період з моменту оголошення мобілізації до часу введення воєнного стану або до моменту прийняття рішення про демобілізацію військовослужбовцям надаються такі відпустки:

- щорічні основні відпустки;
- канікулярні відпустки курсантам;
- відпустки військовослужбовцям строкової військової служби;
- відпустки за сімейними обставинами та з інших поважних причин (надаються зі збереженням грошового забезпечення тривалістю не більш як 10 календарних днів):
- відпустки військовослужбовцям-жінкам у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а в разі якщо дитина потребує домашнього догляду, – тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;
- відпустки у зв'язку з хворобою або для лікування після тяжкого поранення за висновком (постановою) військово-лікарської комісії.

В особливий період під час дії воєнного стану військовослужбовцям можуть надаватися відпустки:

- за сімейними обставинами та з інших поважних причин зі збереженням грошового забезпечення тривалістю не більш як 10 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох діб в один кінець;

- відпустки військовослужбовцям-жінкам у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а в разі якщо дитина потребує домашнього догляду, – тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;
- відпустки у зв'язку з хворобою або для лікування після тяжкого поранення за висновком (постановою) військово-лікарської комісії (пункт 16, 17 статті 10¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Жінки-військовослужбовці можуть користуватись відпусткою у зв'язку з вагітністю та пологами в кількості 70 календарних днів – до пологів та 56 календарних днів – після пологів, або 70 календарних днів – у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів, а також відпусткою по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та додатковою відпусткою, якщо жінка має двох або більше дітей віком до 15 років, дитину-інваліда, повнолітню дитину-інваліда з дитинства, або є матір'ю-одиначкою (стаття 17, 18 і 19 Закону України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 року).

Після повернення з таких відпусток для продовження військової служби за контрактом жінка повинна бути призначена на посаду за основною чи спорідненою спеціальністю або ж направлена для перепідготовки за новою спеціальністю (пункт 4.22 Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністра оборони України 10.04.2009 № 170).

Однак слід враховувати, що зазначені відпустки є гарантованими пільгами, отже, надаються за заявою жінки і, за бажанням, можуть нею не використовуватись.

Важливо, що такі відпустки також можуть бути використані (частково або повністю) батьком дитини, бабою, дідом чи іншими родичами, які фактично будуть доглядати за дитиною (частина 3 статті 18 Закону України «Про відпустки», від 15 листопада 1996 року).

Дружині (чоловіку) військовослужбовця щорічна основна відпустка за її (його) бажанням надається в зручний для неї (нього) час одночасно зі щорічною основною відпусткою військовослужбовця (пункт 13 статті 10¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я, МЕДИЧНУ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНУ ДОПОМОГУ

Право на медичну допомогу

Військовослужбовці мають право на безоплатну кваліфіковану медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров'я. Військовослужбовці щорічно проходять медичний огляд, щодо них проводяться лікувально-профілактичні заходи.

Право на психологічну та медико-психологічну реабілітацію

Військовослужбовці, учасники бойових дій та поранені до них особи, особи, звільнені з військової служби, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях чи виконували службово-бойові завдання в екстремальних (бойових) умовах, в обов'язковому порядку повинні пройти безоплатну психологічну, медико-психологічну реабілітацію у відповідних центрах з відшкодуванням вартості проїзду до цих центрів і назад.

Право на санаторно курортне лікування

Військовослужбовці (*крім військовослужбовців строкової військової служби*) та члени їхніх сімей мають право не більше одного разу на рік на санаторно-курортне лікування та відпочинок у санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах і на туристичних базах Міністерства оборони України.

Пільги на санаторно-курортне лікування надаються військовослужбовцям та членам їхніх сімей за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує трьох прожиткових мінімумів (*Наказ МОУ №591 від 04.11.2016 «Про затвердження Інструкції про організацію санаторно-курортного лікування, медичної та медико-психологічної реабілітації у Збройних Силах України»*).

Довідково: Статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» встановлено, що у 2020 році прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць становить з 1 січня – 2027 гривень, з 1 липня – 2118 гривень, з 1 грудня – 2189 гривень).

Право на соціально-психологічну допомогу

Учасники антитерористичної операції та особи, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, можуть належати до осіб/сімей, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників, тобто можуть попадати у вразливі категорії населення (*Постанова КМУ № 587 від 01.06.2020 «Про організацію надання соціальних послуг»*).

Відповідно до потреб учасників антитерористичної операції, осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях і членів їх сімей у соціальних послугах центри повинні забезпечувати соціально-психологічну підтримку або соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (*Постанова КМУ № 479 від 01.06.2020 «Про деякі питання діяльності центрів соціальних служб»*).

Військовослужбовці-жінки

Військовослужбовці-жінки користуються всіма пільгами, передбаченими законодавством з питань соціального захисту жінок, охорони материнства і дитинства. Ці пільги поширюються на батьків з числа військовослужбовців, які виховують дітей без матері (у разі її смерті, позбавлення батьківських прав, на час перебування у лікувальному закладі охорони здоров'я та в інших випадках відсутності материнського піклування про дітей) (*пункт 5 статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами оплачується згідно з вимогами чинного законодавства України. Військовослужбовцям-жінкам, які відповідно до медичного висновку до вибуття їх у відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами призначені на рівнозначні (у тому числі з меншим обсягом роботи) і нижчі посади за станом здоров'я, зберігається виплата грошового забезпечення за попередньою посадою, але не більш як до дня прибуття з відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами (*пункт 9 «Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам», Наказу Міністерства оборони України № 260 від 07.06.2018*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИЛИМИ ПРИМІЩЕННЯМИ

Держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їхнім бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення в межах норм і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом Української РСР, іншими законами, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовці строкової військової служби та військовослужбовці, призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період розміщуються в казармах.

Військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби) та члени їхніх сімей, які проживають разом з ними, забезпечуються службовими жилими приміщеннями, що повинні відповідати вимогам житлового законодавства.

Військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їхніх сімей надаються жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення.

Уразівідсутностіслужбовогожилогоприміщеннявійськовослужбовці рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом і не перебувають у шлюбі, розміщуються безоплатно в спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини, а сімейні – у сімейних гуртожитках.

У разі неможливості розміщення зазначених військовослужбовців у спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини та сімейних гуртожитках військова частина зобов'язана орендувати для військовослужбовців та членів їхніх сімей жиле приміщення або за їх бажанням виплачувати грошову компенсацію за піднайом (найом) жилого приміщення.

Для військовослужбовців офіцерського складу в разі відсутності службового жилого приміщення військова частина зобов'язана орендувати житло для забезпечення ним військовослужбовців та членів їхніх сімей або за їх бажанням виплачувати грошову компенсацію за піднайом (найом) жилого приміщення.

Військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, та члени їхніх сімей, які проживають разом з ними, забезпечуються службовими жилими приміщеннями.

У разі відсутності службового жилого приміщення військовослужбовці, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу і не перебувають у шлюбі, розміщуються у гуртожитках, призначених для проживання одиноких громадян, а сімейні – у сімейних гуртожитках.

У разі відсутності жилих приміщень для проживання військова частина зобов'язана орендувати житло для забезпечення ним військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом осіб офіцерського складу, та членів їхніх сімей або за бажанням військовослужбовця виплачувати йому грошову компенсацію за піднайом (найом) жилого приміщення.

Право на 50-відсоткову знижку плати за користування житлом (квартирної плати) та плати за комунальні послуги

Військовослужбовцям та членам їхніх сімей, які перебувають на їх утриманні, надається 50-відсоткова знижка плати за користування житлом (квартирної плати) та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична, теплова енергія та інші послуги) в жилих будинках усіх форм власності в межах встановлених норм, передбачених законодавством (*пункт 5 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Довідково: Пільга надається за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу. У 2020 році величина доходу, яка дає право на податкову соціальну пільгу, становить 2940 гривень.

Забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями від Міністерства оборони України здійснюється за рахунок:

- новозбудованого, вивільненого або придбаного житла;
- надання грошової компенсації за належне для отримання жиле приміщення (за згодою військовослужбовця);
- переобладнання нежилых приміщень фонду Міністерства оборони у жилі.

У разі відсутності житлових приміщень, сім'ї розміщують у гуртожитках, а неодружених військових – у спеціально пристосованих казармах (далі – службова жила площа) або військова частина орендує їм житло чи за їх бажанням виплачується грошова компенсація.

Житлові приміщення для постійного проживання та грошова компенсація за належне для отримання жиле приміщення надаються 1 раз протягом усього часу проходження військової служби за умови, що ними не було використано право на безоплатну приватизацію житла.

Службові жилі приміщення надаються в межах не менше визначеного рівня середньої забезпеченості громадян жилою площею в населеному пункті, але не більше 13,65 кв. м. жилої площі на одну особу. *(Наказ МОУ № 380 від 31 липня 2018 р. «Про затвердження Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями»).*

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОСВІТУ

Військовослужбовці мають право на навчання (у тому числі на отримання післядипломної освіти) у військових навчальних закладах, відповідних підрозділах підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації військовослужбовців.

Військовослужбовцям, які прийняті на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу після здобуття базової або повної вищої освіти за державним замовленням, дозволяється навчатися в інших вищих навчальних закладах без відриву від служби після проходження ними строку служби, який дорівнює часу їхнього навчання для здобуття попередньої вищої освіти.

Іншим категоріям військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової військової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, дозволяється навчатися в інших вищих навчальних закладах без відриву від служби в порядку, визначеному відповідними положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Дітям військовослужбовців за місцем проживання їхніх сімей у першочерговому порядку надаються місця в загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах і дитячих оздоровчих таборах незалежно від форм власності *(стаття 13 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).*

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА БЕЗОПЛАТНИЙ ПРОЇЗД

Військовослужбовці мають право на безоплатний проїзд:

1) залізничним, повітряним, водним та автомобільним (за винятком таксі) транспортом:

- а) у відрядження;
- б) у відпустку в межах України;

Довідково: Пільга надається за умови, якщо розмір середньомісячного сукупного доходу сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу. У 2020 році величина доходу, яка дає право на податкову соціальну пільгу, становить 2940 гривень.

в) при переведенні на нове місце проходження військової служби або у зв'язку з передислокацією військової частини;

г) до місця проживання, обраного при звільненні з військової служби, у межах України.

Тільки військовослужбовці строкової військової служби мають право на безоплатний проїзд у всіх видах транспорту загального користування міського, приміського та міжміського сполучення (за винятком таксі) (стаття 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ВІДРЯДЖЕННЯ

При виконанні службових обов'язків, пов'язаних з відрядженням в інші населені пункти, військовослужбовцям відшкодовуються витрати на відрядження в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (пункт 6 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Строк відрядження визначається командиром (начальником, керівником), але не може перевищувати в межах України 30 календарних днів з урахуванням часу перебування в дорозі.

Якщо військовослужбовець відбуває у відрядження у вихідний день, йому після повернення з відрядження в установленому порядку надається інший день відпочинку.

За кожний день (включаючи день вибуття та день прибуття) перебування військовослужбовця (крім військовослужбовців строкової служби) у відрядженні в межах України, враховуючи вихідні, святкові й неробочі дні та час перебування в дорозі (разом з вимушеними зупинками), йому виплачуються добові в межах сум, затверджених постановою Кабінету Міністрів України (пункт 11 Постанови Кабінету Міністрів України №98 від 02 лютого 2011 року «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів»).

Виплата добових здійснюється також військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), які направляються у відрядження у складі підрозділів або військових частин для:

- вивчення нової техніки (крім відряджень для вивчення нової техніки в навчальних центрах, за штатами яких утримується змінний склад військовослужбовців, які навчаються);
- монтажних і налагоджувальних робіт;
- охорони, оборони та супроводження транспортів з військовими вантажами;
- участі військовослужбовців в антитерористичних операціях, в заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії.

(Наказ Міністерства оборони України №105 від 20.02.2017 року «Про затвердження Інструкції про відрядження військовослужбовців Збройних Сил України»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПЕРШОЧЕРГОВЕ ВСТАНОВЛЕННЯ КВАРТИРНОГО ТЕЛЕФОНУ ТА ПЕРШОЧЕРГОВЕ ВСТАНОВЛЕННЯ КВАРТИРНОЇ ОХОРОННОЇ СИГНАЛІЗАЦІЇ

Військовослужбовці, крім військовослужбовців строкової військової служби, мають право на першочергове встановлення квартирної телефонії, а також першочергове встановлення квартирної охоронної сигналізації (пункт 7 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ТА ПЕНІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Військовослужбовцям з початку і до закінчення особливого періоду, а резервістам та військовозобов'язаним – з моменту призову під час мобілізації і до закінчення особливого періоду штрафні санкції, пеня за невиконання зобов'язань перед підприємствами, установами і організаціями усіх форм власності, у тому числі банками, та фізичними особами, а також проценти за користування кредитом не нараховуються (*пункт 15 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ, НА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Пенсійне забезпечення військовослужбовців після звільнення їх з військової служби провадиться відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» № 2262-ХІІ від 9 квітня 1992 року (*частина 1 статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовцям, які були призвані на військову службу за призовом у зв'язку з мобілізацією, виплата одноразової грошової допомоги, передбаченої цим пунктом, здійснюється за період такої служби з дня їхнього зарахування на службу без урахування періоду попередньої військової служби, на якій вони перебували у мирний час, за винятком тих осіб, які при звільненні з військової служби у мирний час не набули права на отримання такої грошової допомоги. Зазначена допомога виплачується на день демобілізації таких військовослужбовців. Умови та порядок виплати одноразової грошової допомоги військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом у зв'язку з мобілізацією, визначаються Кабінетом Міністрів України. (*частина 2 статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*; *Постанова Кабінету Міністрів України № 460 від 17 вересня 2014 р. «Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі звільнення військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом у зв'язку з мобілізацією»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ЗВІЛЬНЯЮТЬСЯ ЗІ СЛУЖБИ, НА ОТРИМАННЯ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ

Військовослужбовцям, *крім військовослужбовців строкової військової служби*, які звільняються зі служби за станом здоров'я, виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби.

У разі звільнення з військової служби за віком, у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, закінченням строку контракту, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі, систематичним невиконанням умов контракту командуванням, а також у зв'язку з настанням особливого періоду та небажанням продовжувати військову службу військовослужбовцем-жінкою, яка має дитину (дітей) віком до 18 років одноразова грошова допомога в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби виплачується за наявності вислуги 10 років і більше.

Військовослужбовцям, які мають вислугу 10 років і більше, при звільненні з військової служби за власним бажанням, через сімейні обставини або інші поважні причини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 25 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби (*частина 2 статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ НА ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ

Військовослужбовцям виплачуються грошова допомога на оздоровлення та державна допомога сім'ям з дітьми в порядку і розмірах, що визначаються законодавством України (*пункт 3 статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовцям, крім військовослужбовців строкової військової служби, які набули (набувають) право на отримання щорічної

основної відпустки, один раз на рік виплачується грошова **допомога для оздоровлення** в розмірі місячного грошового забезпечення. Розмір грошової допомоги для оздоровлення визначається виходячи з посадового окладу, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років і щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (крім винагород) за займаною посадою, на які військовослужбовець має право на день підписання наказу про надання цієї допомоги. (пункт 6 розділу XXIII Наказу Міністерства оборони України № 260 від 7.06.2018 р. «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам»).

Довідково: З 1 липня 2020 року максимальний розмір допомоги для дітей віком до 6 років становить 1859 гривень, від 6 до 18 років – 2318 гривень, від 18 до 23 років (якщо навчаються на стаціонарі) – 2197 гривень. (Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» N 2812-XII від 21.11.1992 року).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ

Одноразова грошова допомога призначається і виплачується у разі:

1) загибелі (смерті) військовослужбовця під час виконання ним обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, або смерті особи, звільненої з військової служби, протягом року після звільнення її з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби,

у розмірі 750-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

2) смерті військовослужбовця, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання чи нещасного випадку, що мали місце в період проходження ним військової служби, або смерті особи, звільненої з військової служби, протягом року після звільнення її з військової служби, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, нещасного випадку, пов'язаних з проходженням військової служби:

у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

3) загибелі (смерті) військовозобов'язаного або резервіста, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, що настала під час виконання обов'язків військової служби або служби у військовому резерві:

у розмірі 500-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

4) встановлення військовослужбовцю (крім військовослужбовців строкової служби) інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого ним під час виконання обов'язків військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням ним обов'язків військової служби, чи встановлення інвалідності особі після її звільнення з військової служби внаслідок причин, зазначених у цьому підпункті:

I група – **у розмірі 400-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

II група – **у розмірі 300-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

III група – **у розмірі 250-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

5) встановлення військовослужбовцю (крім військовослужбовців строкової служби) інвалідності, що настала в період проходження ним військової служби або внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням ним військової служби, або встановлення особі, звільненій з військової служби, інвалідності не пізніше ніж через три місяці після звільнення її з військової служби чи після закінчення тримісячного строку, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження зазначеної служби:

I група – **у розмірі 120-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

II група – **у розмірі 90-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

III група – **у розмірі 70-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

б) встановлення військовослужбовцю строкової військової служби, військовозобов'язаному або резервісту, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), заподіяного військовослужбовцю строкової військової служби, військовозобов'язаному або резервісту при виконанні обов'язків військової служби або служби у військовому резерві, або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби, закінчення зборів, проходження служби у військовому резерві, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження строкової військової служби, цих зборів, служби у військовому резерві:

I група – **у розмірі 120-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

II група – **у розмірі 90-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

III група – **у розмірі 70-кратного прожиткового мінімуму**, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

7) отримання військовослужбовцем поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання під час виконання ним обов'язків військової служби, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності, а також особою, звільненою з військової служби, яка частково втратила працездатність внаслідок зазначених причин, але не пізніше ніж через три місяці після звільнення її з військової служби;

у розмірі 70-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

8) отримання військовослужбовцем строкової військової служби поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання в період проходження ним строкової військової служби, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності, а також особою, звільненою зі строкової військової служби, яка частково втратила працездатність внаслідок зазначених причин,

пов'язаних з проходженням військової служби, але не пізніше ніж через три місяці після звільнення її зі строкової військової служби;

у розмірі 50-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року;

9) отримання військовозобов'язаним, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, або резервістом поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання під час виконання обов'язків військової служби або служби у військовому резерві, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення йому інвалідності в період проходження зборів чи служби у військовому резерві або не пізніше ніж через три місяці після закінчення таких зборів чи виконання резервістом обов'язків служби у військовому резерві:

у розмірі 50-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року (*стаття 16² Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Довідково: Статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» встановлено, що у 2020 році прожитковий мінімум для працездатних осіб на 1 січня 2020 року становить 2102 гривні, на 1 липня – 2197 гривень, на 1 грудня – 2270 гривень.

Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 975 від 25 грудня 2013 року.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІДШКОДУВАННЯ ЗАПОДІЯНОЇ ШКОДИ

Відшкодування військовослужбовцям заподіяної моральної й матеріальної шкоди провадиться у встановленому законом порядку (*статті 23, 170, 1167 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року; стаття 17 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану. При цьому суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості. *(Пленум Верховного Суду України від 31.03.1995 року № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди»).*

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОСКАРЖЕННЯ НЕПРАВОМІРНИХ РІШЕНЬ ТА ДІЙ

Неправомірні рішення, дії (бездіяльність) органів військового управління та командирів (начальників) можуть бути оскаржені військовослужбовцями в порядку, передбаченому законами, статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами *(стаття 19 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»)*.

Усі військовослужбовці мають право надсилати письмові звернення або особисто звертатися до посадових осіб, органів військового управління, органів управління Служби правопорядку, органів досудового розслідування та інших державних органів у разі:

- незаконних рішень, дій (бездіяльності) щодо них командирів чи інших військовослужбовців, порушення їх прав, законних інтересів та свобод;
- незаконного покладення на них обов'язків або незаконного притягнення до відповідальності;
- незаконними діями інших військовослужбовців,
- незаконними діями інших посадових осіб.

(стаття 110, Дисциплінарний статут Збройних Сил України).

Усі скарги в день їх надходження заносяться до Журналу реєстрації пропозицій, заяв і скарг громадян. Виключенням є ті скарги, що були подані під час опитування (перевірки), яке проводить керівник інспектування.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Військовослужбовцям гарантується право на захист у порядку, встановленому законами України.

Судочинство у справах за участю військовослужбовців, які проходять військову службу на території України, здійснюється відповідно до законів України, а військовослужбовців, які проходять військову службу за межами території України – відповідно до вимог міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (*стаття 20 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРАЦЮ ТА РІВНІ ПРАВА У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Право на працю реалізується військовослужбовцями шляхом проходження ними військової служби за контрактом у порядку, встановленому законодавством.

Виплата вихідної допомоги за місцем роботи при призові або прийнятті на військову службу гарантована (*стаття 44 Кодексу Законів про працю України, від 10.12.1971 року*).

За працівниками, прийнятими на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до дня фактичної демобілізації, зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб – підприємців, в яких вони працювали на час призову (*стаття 119 Кодексу Законів про працю України, від 10.12.1971 року*).

Жінкам і чоловікам забезпечуються рівні права та можливості у працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці.

Роботодавець зобов'язаний:

- створювати умови праці, які дозволяли б жінкам і чоловікам здійснювати трудову діяльність на рівній основі;

- забезпечувати жінкам і чоловікам можливість суміщати трудову діяльність із сімейними обов'язками;
- здійснювати рівну оплату праці жінок і чоловіків при однаковій кваліфікації та однакових умовах праці;
- вживати заходів щодо створення безпечних для життя і здоров'я умов праці;
- вживати заходів щодо унеможливлення та захисту від випадків сексуальних домагань та інших проявів насильства за ознакою статі.

Роботодавцям забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей.

Роботодавці можуть здійснювати позитивні дії, спрямовані на досягнення збалансованого співвідношення жінок і чоловіків у різних сферах трудової діяльності, а також серед різних категорій працівників (*стаття 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».*)

Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації рівною мірою враховують інтереси жінок і чоловіків під час здійснення заходів щодо їх соціального захисту.

Погіршення становища осіб будь-якої статі в разі застосування системи соціального страхування, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги є неприпустимим (*стаття 20 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».*)

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

Військовослужбовці, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції, визнаються учасниками бойових дій (*пункт 19 частини 1 статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».*)

Порядок надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали

безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, визначений Постановою Кабінету Міністрів України (*Постанова Кабінету Міністрів України № 413 від 20 серпня 2014 року «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ДОГЛЯД ЗА ДИТИНОЮ

Враховуючи однакові права та обов'язки матері й батька по відношенню до дитини (*стаття 141 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року*) у разі перебування одного з них у військових формуваннях, що несуть службу в зоні проведення ООС, обов'язки щодо піклування про дитину/дітей покладаються на того з них, хто буде знаходитися поруч з дитиною. Також брати участь у вихованні онуків мають право баба, дід, прабаба та прадід (*стаття 257 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року*).

У разі, якщо жінка-військовослужбовець служить у зоні ООС, то догляд за дитиною (за домовленістю) може здійснювати її батько. Якщо жінка одна виховує дитину, вона може залучати до виховання дитини інших осіб, передавати її на виховання фізичним та юридичним особам (*стаття 151 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 року*).

Важливо! Слід пам'ятати, що забрати дитину чи позбавити батьківських прав особу, яка захищає Батьківщину, залишивши вдома дітей, якими (за її заявою чи дорученням) хтось опікується, є незаконними діями (*стаття 164, Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року*)

У випадку, якщо особа вирішила за контрактом вступити на службу до Збройних Сил України, а на її утриманні перебуває дитина/ дітисироти, чи дитина/діти, позбавлені батьківського піклування, віком до 18 років, то про своє рішення вона повинна повідомити службу у справах дітей місцевої державної адміністрації/ виконавчого органу місцевої ради для вирішення питання щодо подальшого перебування дітей.

Сім'ям військовослужбовців повинні допомагати центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем їхнього проживання (у місті, районі чи районі міста), які зобов'язані здійснити оцінку потреб сім'ї (*підпункт 2 пункту 8 Загального положення про центр соціальних служб*

для сім'ї, дітей та молоді, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 573 від 01.08.2013 р.) та забезпечити її, у разі потреби, необхідною допомогою (підпункт 3 пункту 8 Загального положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 573 від 01.08.2013 р.).

Військовослужбовець-чоловік не має права отримати відпустку по догляду за дитиною по досягнення нею трирічного віку в особливий період (частина 19 статті 10¹ Закону «Про соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»). Військовослужбовець-чоловік може піти у відпустку по догляду за дитиною лише в мирний час.

РІВНІ ПРАВА ТА МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (стаття 21 Конституції України).

Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям (стаття 24 Конституції України).

Прийняття Закону України № 6109 «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях» у 2018 році стало важливим кроком до розкриття професійного потенціалу військовослужбовців-жінок, що однозначно підвищує репрезентативність, мобільність, боєздатність Збройних сил України, знижує рівень дискримінації в їх рядах та наближує нас до стандартів НАТО. Внесені зміни до Статуту

внутрішньої служби Збройних сил та до Закону «Про військову службу і військовий обов'язок».

Жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками (за винятком випадків, передбачених законодавством з питань охорони материнства та дитинства, а також заборони дискримінації за ознакою статі), що включає прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу, проходження військової служби, проходження служби у військовому резерві, виконання військового обов'язку в запасі та дотримання правил військового обліку (*частина 12 статті 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»*).

Військовослужбовці до складу добового наряду призначаються з додержанням законодавства з питань охорони материнства та дитинства (*стаття 269 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженого Законом України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України»*). Таке формулювання пояснюється дотриманням ст. 24 Конституції, за якою рівність прав жінки і чоловіка забезпечується, зокрема, зі створенням умов, що дають можливість поєднувати працю із материнством, а також включно з наданням оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Скасовано обмеження щодо служби жінок у військовому запасі і проходження ними військових зборів. Особи обох статей мають рівні можливості щодо укладення контракту на проходження військової служби, якщо ще не досягли граничного віку перебування на військовій службі. Жінкам, як і чоловікам, дозволяється служити до граничного віку перебування на військовій службі (до 45 років для рядових і сержантів, до 60 років для військовослужбовців вищого офіцерського складу).

Вагітні військовозобов'язані жінки звільняються від проходження зборів (*пункт 7 частини 1 статті 30 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»*).

Для жінок стали доступними всі посади рядового, сержантського і старшинського складів, які натеper є у ЗСУ (*наказ Міністерства оборони України № 627 «Про затвердження переліків військово-облікових спеціальностей і штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу і тарифних переліків посад вищезазначених військовослужбовців»*).

Дівчата мають право навчатися у військових і військово-морських ліцейх (Наказ Міністерства оборони України № 1087 від 17 липня 2003 року «Про затвердження положення про військовий, військово-морський ліцей»).

Особи жіночої статі мають право вступати на навчання до вищих військових навчальних закладів, вищих військових навчальних підрозділів закладів військової освіти (Указ Президента України «Про Положення про проходження військової служби (навчання) курсантами вищих військових навчальних закладів (військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти) Служби безпеки України» № 739/2019 від 09.10.2019).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ОБОХ СТАТЕЙ НА ОТРИМАННЯ ДОПОМОГИ ТА ЗАХИСТУ В РАЗІ ПЕРЕБУВАННЯ ЇХ В ЯКОСТІ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ ВІД НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Допомога постраждалим особам надається за місцем звернення.

Надання допомоги постраждалій особі не залежить від звернення такої особи до правоохоронних органів чи до суду та від її участі у кримінальному або цивільному провадженні (стаття 21³ Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»).

Постраждалі особи мають право на:

- дієвий, ефективний та невідкладний захист у разі вчинення насильства, недопущення повторних випадків насильства;
- звернення особисто або через свого представника до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- отримання повної та вичерпної інформації від суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, щодо своїх прав, заходів і соціальних послуг, якими вони можуть скористатися;
- безоплатне отримання відповідно до законодавства медичної, соціальної та психологічної допомоги, інших соціальних послуг;
- безоплатну правову допомогу в порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» № 3460 від 2 червня 2011 р.;

- повагу до честі та гідності, уважне та гуманне ставлення з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- конфіденційність інформації особистого характеру, що стала відома під час роботи з такими особами;
- звернення до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника в порядку, передбаченому законом;
- інші права, передбачені законодавством у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі (*стаття 21⁴ Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*).

Постраждала особа або її представник, а в разі вчинення насильства за ознакою статі стосовно дитини – батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування мають право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника.

Обмежувальним приписом встановлюються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього таких обов'язків:

- заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
- усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
- заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
- заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
- заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.

Обмежувальний припис видається на строк від одного до шести місяців.

За заявою осіб, визначених частиною першою цієї статті, на підставі оцінки ризиків обмежувальний припис може бути продовжений судом на строк не більше шести місяців після закінчення строку, встановленого судовим рішенням згідно з частиною четвертою цієї статті.

Про видачу обмежувального припису кривднику суддя у встановлений законом строк інформує уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) постраждалої особи для взяття кривдника на профілактичний облік, а також районні, районні у містах Києві і Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад за місцем проживання (перебування) постраждалої особи.

Обмежувальний припис не може містити заходів, що обмежують право проживання чи перебування кривдника у місці свого постійного проживання (перебування), якщо кривдником є особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку на день видачі такого припису.

Порядок видачі судом обмежувального припису визначається *Цивільним процесуальним кодексом України*.

Постраждала особа може вимагати від кривдника компенсації її витрат на лікування, отримання консультацій або на оренду житла, яке вона винаймає (винаймала) з метою запобігання вчиненню стосовно неї домашнього насильства, а також періодичних витрат на її утримання, утримання дітей чи інших членів сім'ї, які перебувають (перебували) на утриманні кривдника, у порядку, передбаченому законодавством.

У разі порушення кримінального провадження у зв'язку з вчиненням насильства за ознакою статі перелік заходів щодо тимчасового обмеження прав або покладення обов'язків на особу, яка підозрюється, обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, або визнана винною у його вчиненні, а також порядок застосування таких заходів визначаються Кримінальним кодексом України та Кримінальним процесуальним кодексом України (*стаття 21⁵ Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОСКАРЖЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА СЕКСУАЛЬНИХ ДОМАГАНЬ, НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Особа, яка вважає, що стосовно неї було застосовано дискримінацію за ознакою статі чи вона стала об'єктом сексуальних домагань або постраждала від насильства за ознакою статі, має право звернутися зі скаргою до державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та/або до суду в порядку, визначеному законом (*частина перша статті 22 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*).

Можливості оскарження дискримінації за ознакою статі:

1) звернення зі скаргою до **Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини**;

2) звернення до **спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади** з питань рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (таким органом визначено *Міністерство соціальної політики України*, в якому існує окремий Департамент з питань сімейної та гендерної політики та протидії торгівлі людьми; також створена *Експертна рада з питань розгляду скарг на факти дискримінації за ознакою статі*);

3) звернення до **уповноважених осіб (координаторів)** з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування (такими уповноваженими особами (координаторами) визначені заступники керівників центральних органів виконавчої влади та обласних державних адміністрацій).

4) звернення до **правоохоронних органів** держави;

5) звернення до **суду** (*частина друга статті 22 із змінами Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»*);

6) надсилання повідомлень до **Комітету ООН** з ліквідації дискримінації щодо жінок у разі, якщо вичерпані внутрішні засоби правового захисту, якщо застосування таких засобів захисту не виправдано затягується, якщо мають місце серйозні або систематичні порушення прав, викладених у Конвенції (*стаття 2 та 4 Факультативного протоколу до Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 1999*).

Особа має право на відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих їй унаслідок дискримінації за ознакою статі, сексуальних домагань чи інших актів насильства за ознакою статі. Моральна шкода відшкодовується незалежно від матеріальних збитків, які підлягають відшкодуванню, та не пов'язана з їх розміром (частина перша статті 23 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»).

Порядок відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації за ознакою статі, сексуальних домагань чи інших актів насильства за ознакою статі, визначається законом (частина друга статті 23 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА НЕДИСКРИМІНАЦІЮ

Дія Законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» поширюються на роботу органів сектору безпеки. Таким чином, дотримання принципів рівності й недискримінації є обов'язком для тих, хто служить та працює в його лавах.

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» був одним із перших, який містив визначення поняття **дискримінація за ознакою статі**. В ньому забороняється дискримінація загалом (стаття 6), дискримінація державних службовців (стаття 16) та дискримінація у сфері зайнятості (стаття 17).

Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012 р.) містить визначення поняття «дискримінація» за низкою охоронюваних прав. Він дозволяє використовувати позитивні дії для прискорення прогресу на шляху до рівності для малозабезпечених груп. Стаття 4 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» узгоджується з Конвенцією про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ) та зосереджена на зайнятості та державній службі.

Дискримінація – це ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути

дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними» (пункт 2 частини першої статті 1 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»).

Перелік ознак, за якими може бути здійснена дискримінація, складають: раса, колір шкіри, політичні переконання, релігійні та інші переконання, стать, вік, інвалідність, етнічне походження, соціальне походження, громадянство, сімейний стан, майновий стан, місце проживання, мова або інші ознаки (стаття частина 2 пункту 1 статті 1 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; стаття 24 Конституції України).

При цьому забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема, порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального та іноземного походження, віку, стану здоров'я, інвалідності, підозри чи наявності захворювання на ВІЛ/СНІД, сімейного та майнового стану, сімейних обов'язків, місця проживання, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, участі у страйку, звернення або наміру звернення до суду чи інших органів за захистом своїх прав або надання підтримки іншим працівникам у захисті їх прав, за мовними або іншими ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання (доповнено статтею 2¹ згідно із Кодексом законів про працю України).

Жінки отримали рівний доступ до військової кар'єри – а разом тим однаковий із чоловіками обсяг відповідальності під час виконання обов'язків військової служби. Проте, досі залишаються проблеми з врегулюванням деяких питань, як от навчання вагітних курсанток у вищих військових навчальних закладах. Також продовжують існувати певні дискримінаційні норми щодо військовослужбовців-чоловіків, які досі не врегульовані чинним законодавством. Так, у разі отримання команди виїхати військовослужбовець-чоловік не має права відмовитись від відрядження, в той час як жінка-військовослужбовець на законних підставах може відмовитись від відрядження, аргументуючи це тим, що в неї є дитина віком до чотирнадцяти років.

МІЖНАРОДНІ НОРМИ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА СВОБОДИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УКРАЇНІ

17 липня 1997 року Верховна Рада України ратифікувала **Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод**, яка набрала чинності для України 11 вересня 1997 року. Це стало Актом визнання України як демократичної правової держави.

У статті 9 Конституції України зафіксовано, що міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, а це означає, що міжнародні договори мають пряму дію. Внаслідок цього у кожній фізичній особі, неурядової організації або групи осіб, які знаходяться під юрисдикцією України, з'явилось право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися зі скаргою про порушення Україною прав і свобод, гарантованих Конвенцією, до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (стаття 55 Конституції України). Однією з найбільш поважних і впливових міжнародних судових установ є **Європейський суд з прав людини** (м. Страсбург, Франція). Саме ця судова інституція забезпечує гарантії прав людини і є контрольним механізмом, закладеним Конвенцією, з дотримання державами-учасницями її положень, упровадження норм і принципів у рамки національних правових систем. З юридичної точки зору, в Україні з'явилась система наднаціонального контролю за дотриманням прав людини на внутрішньодержавному рівні. Рішення Європейського суду є обов'язковими для держав – учасниць Конвенції.

Україна ратифікувала низку міжнародних документів, які спрямовані на захист найважливіших сторін життя особи і мають громадянську, політичну, економічну та соціальну спрямованість. Головні з них такі:

- право на життя;
- право на свободу;
- право на особисту недоторканність особи;
- право на вільне пересування;
- право на свободу думки, совісті, релігії, виявлення поглядів;
- право на свободу мирних зібрань;
- право на справедливий судовий розгляд;

- неприпустимість покарання без закону;
- право на заборону дискримінації, катувань, рабства та примусової праці.

Військовослужбовці є громадянами України, тому на них, як і на цивільних осіб, поширюється гарантії прав, закладені у міжнародних документах. Сучасне міжнародне законодавство розглядає **військовослужбовців як громадян у військовій формі.**

Нижче подано перелік міжнародних документів, ратифікованих Україною (у дужках вказано аббревіатуру назви Документу):

- **Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод** (ЄКПЛ);
- **Міжнародний пакт про громадянські і політичні права** (МПГПП);
- **Загальна Декларація Прав Людини** (ЗДПЛ);
- **Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права** (МПЄСКП);
- **Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації** (МКЛРД);
- **Конвенція про права дитини** (КПД);
- **Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок** (КЛДЖ).

Кожен із переліку міжнародних документів складений та прийнятий для досягнення конкретної мети щодо захисту конкретних аспектів права громадян. Незважаючи на це, деякі з них містять положення, які дублюють одне одного. Саме тому, під час звернення до відповідних міжнародних судових установ щодо захисту порушених прав, дуже важливо бути обізнаним, в яких саме Міжнародних документах закладені юридичні норми.

СТАТТІ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАХИСТУ НАЙВАЖЛИВІШИХ СТОРІН ЖИТТЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

I. Право на життя:

Сфера застосування: крайній ступінь дідівщини; ведення слідства щодо справ про загибель військовослужбовців при невстановлених обставинах на території військових частин або під час несення військової служби.

Стаття 2 ЄКПЛ

Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

Стаття 6 МПГПП

Право на життя є невід'ємне право кожної людини. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.

Стаття 3 ЗДПЛ

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

II. Право на рівність:

Сфера застосування: дискримінація при взаємодії з жінками, представниками релігійних та етнічних меншин; сексуальні домагання.

Стаття 14 ЄКПЛ (заборона дискримінації)

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

Стаття 3 МПГПП (рівні права для чоловіків і жінок)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадянськими і політичними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 14 МПГПП (рівність всіх перед судом та трибуналом)

Всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його права та обов'язків у будь-якому цивільному процесі, на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону.

Стаття 2 КЛДЖ (ліквідації дискримінації щодо жінок)

Держави-сторони засуджують дискримінацію щодо жінок в усіх їх формах, погоджуються негайно всіма відповідними заходами здійснювати політику ліквідації дискримінації щодо жінок і з цією метою зобов'язуються:

- a. включити принцип рівноправності чоловіків і жінок у свої національні конституції або інше відповідне законодавство, якщо цього ще не було зроблено, та забезпечити за допомогою закону й інших відповідних заходів практичне здійснення цього принципу;
- b. вживати відповідних законодавчих та інших заходів, включаючи санкції там, де це необхідно, що забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок;
- c. встановити юридичний захист прав жінок на рівній основі з чоловіками та забезпечити за допомогою компетентних національних судів та інших державних установ ефективний захист жінок проти будь-якого акту дискримінації;
- d. утримуватися від вчинення будь-яких дискримінаційних актів або дій щодо жінок та гарантувати, що державні органи та установи діятимуть відповідно до цього зобов'язання;
- e. вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства;
- f. вживати всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо зміни або скасування чинних законів, постанов, звичаїв і практики, що являють собою дискримінацію щодо жінок.

Стаття 15 КЛДЖ (ліквідація дискримінації щодо жінок)

Держави-сторони надають жінкам однакову з чоловіками громадську правоздатність і однакові можливості її реалізації. Вони, зокрема, забезпечують їм рівні права при укладанні договорів і управлінні майном, а також рівне відношення до них на всіх етапах розгляду в судах і трибуналах.

Стаття 2 МКЛРД (ліквідації всіх форм расової дискримінації)

Держави-учасниці осуджують расову дискримінацію і зобов'язуються невідкладно всіма можливими способами проводити політику ліквідації всіх форм расової дискримінації і сприяти взаєморозумінню між усіма расами.

Кожна Держава-учасниця повинна вжити ефективних заходів для перегляду політики уряду в національному і місцевому масштабі, а також для виправлення, скасування або анулювання будь-яких законів і постанов, що ведуть до виникнення або увічнення расової дискримінації всюди, де вона існує.

Стаття 3 МПЄСКП (рівні права для чоловіків і жінок)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 1 ЗДПЛ (свобода и рівність)

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в душі братерства.

Стаття 2 ЗДПЛ (заборона дискримінації)

Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Стаття 7 ЗДПЛ (всі люди рівні перед законом)

Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Усі люди мають право на рівний захист від якої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації.

III. Право на свободу:

Сфера застосування: затримання органами військової юстиції

Стаття 5 ЄКПЛ (право на свободу та особисту недоторканність)

Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Стаття 9 МПГПП (право на свободу та особисту недоторканність)

Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом.

Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення.

Кожен, хто був жертвою незаконного арешту чи тримання під вартою, має право на компенсацію, якій надано позовної сили.

Стаття 5 МКЛРД (право на свободу пересування)

Держави-учасниці зобов'язуються...забезпечити кожній людині право на свободу пересування і проживання в межах держави; право залишати будь-яку країну, включаючи свою власну, і повертатися в свою країну.

Стаття 1 ЗДПЛ (свобода і рівність)

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 3 ЗДПЛ (свобода, рівність та недоторканність)

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

IV. Право на справедливий судовий розгляд, безсторонне слухання у суді та засоби правового захисту:

Сфера застосування: система військових трибуналів та військової юстиції

Стаття 6 ЄКПЛ (справедливий і публічний розгляд справи у розумний строк)

Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Судове рішення проголошується публічно. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

Стаття 7 ЄКПЛ (відсутність зворотної сили)

Нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом. Також не може бути призначене суворіше покарання ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення.

Стаття 13 ЄКПЛ (право на ефективний засіб правового захисту)

Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в національному

органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Стаття 14 МПГПП (надання обов'язкових мінімальних гарантій)

Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винуватість його не буде доведена згідно з законом.

Кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоби його засудження і вирок були переглянуті вищестоящою судовою інстанцією згідно з законом.

Ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або виправданий відповідно до закону і кримінально-процесуального права кожної країни.

Кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення як мінімум на такі гарантії на основі цілковитої рівності:

- a. бути терміново і докладно повідомленим мовою, яку він розуміє, про характер і підставу пред'явленого йому обвинувачення;
- b. мати достатній час і можливості для підготовки свого захисту і спілкуватися з обраним самим ним захисником;
- c. бути судженим в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника;
- d. користуватися безоплатною допомогою перекладача, якщо він не розуміє мови, використовуваної в суді;
- e. не бути приневоленим до давання свідчень проти самого себе чи до визнання себе виним.

Стаття 15 МПГПП (відсутність зворотної сили)

Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні будь-якого кримінального злочину внаслідок якоїсь дії чи упуцнення, що, згідно з діючим на момент його вчинення внутрідержавним законодавством або міжнародним правом, не були кримінальним злочином.

Так само не може призначатися більш тяжке покарання, ніж те, яке підлягало застосуванню на момент вчинення кримінального злочину.

Стаття 5 МКЛРД (рівність перед судом)

Держави-учасниці зобов'язуються... забезпечити... право на рівність перед судом і всіма іншими органами, що здійснюють правосуддя.

Стаття 6 МКЛРД

Держави-учасниці забезпечують кожній людині, на яку поширюється їх юрисдикція, ефективний захист і засоби захисту через компетентні національні суди та інші державні інститути в разі будь-яких актів расової дискримінації, що посягають, порушуючи цю Конвенцію, на її права людини та основні свободи, а також права подавати в ці суди позов про справедливе й адекватне відшкодування чи оплату за всяку шкоду, якої завдано в результаті такої дискримінації.

Стаття 10 ЗДПЛ (розгляд справи незалежним і безстороннім судом)

Кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.

Стаття 11.1 ЗДПЛ (презумпція невинуватості)

Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною

доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту.

V. Право на свободу думки, совісті, віросповідання та переконань

Сфера застосування: право на відмову від несення служби з релігійних або інших переконань; обмеження на зовнішні ознаки релігійної належності (носіння певного одягу, прийом певної їжі, відправлення обрядів, ритуалів; доступ до представників своєї релігійної общини.

Стаття 9 ЄКПЛ (свобода думки, совісті і релігії)

Кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно. Свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10 ЄКПЛ (свобода вираження поглядів)

Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.

Стаття 18 МПГПП (свобода думки, совісті і релігії)

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії. Це право включає свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір і свободу сповідувати свою релігію та переконання як одноосібно, так і спільно з іншими, публічно чи приватно, у відправленні культу, виконанні релігійних і ритуальних обрядів та вчень.

Стаття 5 МКЛРД (свобода думки, совісті і релігії)

Держави-учасниці зобов'язуються...забезпечити...здійснення таких прав:

- право на свободу думки, совісті і релігії;
- право на свободу переконань і на вільне їх вираження;
- право на рівну участь у культурному житті.

Стаття 18 ЗДПЛ (свобода думки, совісті і релігії)

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні.

Стаття 19 ЗДПЛ (свобода переконань)

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

VI. Право на свободу від катувань та інших проявів жорстокого, нелюдського чи принижуючого людську гідність поводження або покарання

Сфера застосування: дідівщина; ритуали посвячення.

Стаття 3 ЄКПЛ (заборона катування)

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 7 МПГПП (заборона на будь-які медичні або наукові експерименти без попереднього погодження)

Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню чи покаранню.

Зокрема, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим досліддам.

Стаття 12 ЗДПЛ (втручання у особисте життя)

Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

VII. Право на свободу думки та самовираження

Сфера застосування: обмеження військовослужбовців на публичні заяви.

Стаття 10 ЄКПЛ (свобода вираження поглядів)

Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати

інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.

Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

Стаття 19 МПГПП (свобода вираження поглядів)

Кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів.

Кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір.

Стаття 19 ЗДПЛ (свобода переконань)

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

VIII. Право на мирні зібрання або протест

Сфера застосування: участь військовослужбовців у професійних союзах або організаціях громадянського суспільства.

Стаття 11 ЄКПЛ (свобода зібрань та об'єднання)

Кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

Стаття 21 МПГПП (право на мирні збори)

Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які накладаються відповідно до закону і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб.

Стаття 5 МКЛРД (свобода мирних зборів)

Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити рівноправність кожної людини перед законом права на свободу мирних зборів та асоціацій.

Стаття 8 МПЄСКП (створення професійних спілок та право на страйк)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити право кожної людини створювати для здійснення і захисту своїх економічних та соціальних інтересів професійні спілки і вступати до них на свій вибір. Користування зазначеним правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших.

Право професійних спілок утворювати національні федерації чи конфедерації і право цих останніх засновувати міжнародні професійні організації або приєднуватися до них.

Право професійних спілок функціонувати безперешкодно без будь-яких обмежень, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;

Право на страйки при умові його здійснення відповідно до законів кожної країни.

Стаття 20 ЗДПЛ (свобода мирних зборів і асоціацій)

Кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій. Ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації.

АЛГОРИТМ ДІЙ, ЯКЩО ВАШІ ПРАВА ПОРУШЕНІ

(відповідно до частини третьої статті 55 Конституції України, згідно з Дисциплінарним статутом Збройних Сил України, статтями 110-123)

1. Зверніться до безпосереднього командира з усним повідомленням про наявність порушення Ваших прав *(стаття 111)*.

2. У разі невиправлення порушення Ви маєте право скласти рапорт на ім'я вищого за підпорядкуванням командира. У рапорті Ви викладаєте факти в хронологічній послідовності *(стаття 112, 116)*. Приклади всіх основних рапортів та заяв можна взяти на сайті Юридичної сотні: <https://legal100.org.ua>

Рапорт складайте у двох примірниках: один – віддаєте командирові, а другий, на якому обов'язково має бути зафіксована дата та номер реєстрації, залишаєте собі.

У разі, якщо командир відмовляється приймати від Вас рапорт, Ви можете надіслати цей рапорт на ім'я командира рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Рапорт подається тільки послідовно по вертикалі керівництва. Наприклад, спочатку командиру роти, потім командиру батальйону і т. д. У рапорті керівництву, вищому за підпорядкуванням, **ОБОВ'ЯЗКОВО** треба вказувати про невирішення цього питання керівництвом, нижчим за підпорядкуванням.

Якщо питання не потребує вивчення, то розгляд Вашого рапорту може відбутися невідкладно. Якщо ж питання складне, то строк розгляду потребує не більше 30 днів *(стаття 119)*.

**ДУЖЕ ЧАСТО САМ ФАКТ НАПИСАННЯ ВАМИ РАПОРТУ
СПРИЯЄ ШВИДКОМУ ВИРІШЕННЮ ПРОБЛЕМИ!!!**

Перед написанням рапорту можна отримати безкоштовну юридичну консультацію.

ЗРАЗОК НАПИСАННЯ РАПОРТУ

(як приклад: на відпустку за станом здоров'я)

Командиру В/ч _____

Рапорт

Прошу надати мені, _____,
відпустку на ____ діб за станом здоров'я. (звання, ПІБ)

До рапорту додаю:

- Довідку ВЛК № _____ від _____ 20__ року
- Виписний епікриз № _____ від _____ 20__ року

Відпустку буду проводити за адресою: _____

Тел.: _____

« ____ » _____ 20__ р.

Підпис/ Звання, Прізвище, Ініціали

Відповідно до частини третьої статті 55 Конституції України, кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (з відповідним зверненням або скаргою – e-mail: hotline@ombudsman.gov.ua).

ТЕЛЕФОНИ «ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ»

Міністерство оборони України

- Call-центр Міністерства оборони України: **0-800-500-442**, e-mail: zvernmou@ukr.net
 - Call-центри на об'єднаному командному пункті Об'єднаних сил, основних командних пунктах оперативно-тактичних угруповань Об'єднаних сил, в угрупованні військ оперативного командування «Південь» (в цілодобовому режимі) – номери багатоканального зв'язку: **0800 500410**, **(044) 454-44-99** (міський);
 - Департамент фінансів Міноборони з питань грошового забезпечення та соціальних виплат – **(044) 271-12-57**;
щодо фактів зловживання посадовими особами (крадіжки, незаконні операції при отриманні, списанні або закупівлі майна, повнота виплати грошового забезпечення військовослужбовцям, винагороди учасникам ООС тощо): **(044) 243-44-74** (черговий, цілодобово), **(067) 556-90-98** (у робочий час, з 9.00 до 18.00);
щодо боротьби з корупцією у Збройних Силах України: **(044) 454-44-21**, e-mail: vzyk_mou@mil.gov.ua
- Поштова адреса: 03168, м. Київ-168, Повітрофлотський проспект, 6.

Генеральний штаб Збройних Сил України

щодо військово-соціального забезпечення – **(044) 454-44-51**,
e-mail: antikorupzsu@ukr.net
Поштова адреса: 03168, м. Київ-168, Повітрофлотський проспект, 6.

Головний військовий прокурор

Прийом громадян за адресою: 01011, м. Київ, вул. Різницька, 13/15,
Телефон приймальні – **(044) 280-10-20**,
e-mail: korrupcia.cent@gp.gov.ua

Військова служба правопорядку ЗСУ

Телефон: **(044) 456-73-03**,
e-mail: och_vsp@mil.gov.ua
Поштова адреса: м. Київ, проспект Перемоги 55/2.

Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Телефон гарячої лінії: **0-800-50-17-20**,
Поштова адреса: 01008, м. Київ, вул. Інституцька, 21/8.

Урядова Уповноважена з питань гендерної політики:

Левченко Катерина Борисівна

Телефон: **(044) 256-61-62**,

e-mail: levchenko@kmu.gov.ua

Міністерство юстиції України

Єдиний телефонний номер системи безоплатної правової допомоги

Міністерства юстиції України: 0-800-213-103 (безкоштовно з усіх стаціонарних та мобільних телефонів). Там надають номер телефону і адресу найближчого до Вас пункту надання безоплатної правової допомоги по всій Україні.

e-mail: callcentre@minjust.gov.ua

Поштова адреса: 01001 м. Київ, вул. Городецького, 13.

Громадська організація «Юридична сотня»

Телефон гарячої лінії: **0-800-308-100** з 9:00-18:00, понеділок – п'ятниця,

e-mail: volunteerslh@gmail.com

Поштова адреса: м. Київ, вул. Костянтинівська, 61.

